

ÎNVĂȚĂMÂNTUL GIMNAZIAL DE STAT ÎN CERNĂUȚIUL HABSBURGIC: EVOLUȚIE ȘI IMPORTANȚĂ (II)

LIGIA-MARIA FODOR

Der Czernowitzer staatliche Mittelschulunterricht in der Habsburgerzeit: Entwicklung und Bedeutung (II)

(Zusammenfassung)*

Das erste, in der Bukowina gegründete Gymnasium wurde in Czernowitz 1808 eröffnet. Am Anfang hatte es fünf Klassen. In der Periode 1814–1849 gab es an dem Gymnasium auch das Institut für Philosophie (2 Studienjahre), auch Lyzeum genannt. Im Rahmen der Umgestaltung aller Gymnasien in der ganzen habsburgischen Monarchie wurde das Czernowitzer Gymnasium in ein achtklässiges Institut mit deutscher Unterrichtssprache umgewandelt. Am Anfang des Schuljahres 1848/1849 wurde hier das Lehrstuhl für Rumänische Sprache und Literatur gegründet. Die hohe Schüleranzahl, die dieses Gymnasium besuchten, hatte als Folge die Eröffnung weiterer vier deutschen Parallelklassen (im Schuljahr 1896/1897). Diese vier neue Klassen, zusammen mit anderen vier deutsch-ruthenischen Klassen bildeten die Grundlage für die Eröffnung des Staats-Untergymnasiums in Czernowitz, mit Deutsch und Ruthenisch als Unterrichtssprachen. Dieses Gymnasium wurde dann 1901/1902 zum Obergymnasium mit acht Deutschklassen und acht deutsch-ruthenischen Parallelklassen, mit dem Namen „Das II. Staatsobergymnasium Czernowitz“. Folgenderweise wurde das alte Gymnasium „Das I. Staatsobergymnasium Czernowitz“ genannt. Beginnend mit dem Schuljahr 1898/1899 wurden an der letzterwähnten Anstalt rumänisch-deutsche Parallelklassen eröffnet. 1901 bildeten diese eine Filiale derselben und 1906 funktionierten sie schon als selbstständiges Institut mit dem Namen „Das III. Staatsobergymnasium Czernowitz“, mit Deutsch und Rumänisch als Unterrichtssprachen. Alle diese Gymnasien wurden von Schülern besucht, deren Muttersprache Deutsch, Ruthenisch, Rumänisch, Polnisch, Ungarisch, Tschechisch usw. war.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Mittelschulunterricht, Gymnasium, Czernowitz, deutsche Klassen, deutsch-ruthenischen Parallelklassen, rumänisch-deutsche Parallelklassen.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, XXII, 1 (44), p. 49–74, București, 2015

Gimnaziul Superior de Stat II din Cernăuți

Demersurile pentru înființarea unui gimnaziu inferior de stat la Cernăuți au fost inițiate în anul 1880 de către Consiliul local, în urma raportului întocmit, la 20 aprilie 1880, de către directorul Gimnaziului Superior de Stat, Stefan Wolf. Acesta semnala numărul mare de elevi existent la institutul pe care îl coordona, argumentând necesitatea deschiderii unui gimnaziu nou, în contextul creșterii numărului de locuitori al țării și a frecvenței elevilor în învățământul secundar¹. Prin Petiția nr. 7 966, din 9 iulie 1880, Consiliul local a solicitat ministerului înființarea unui gimnaziu cu limba de predare germană, fiind prezentate în acest sens următoarele argumente: frecvența mare, existentă la gimnaziile din Bucovina la începutul anului școlar 1879/1880, și anume: la Gimnaziul Superior de Stat Cernăuți – 806 elevi, la Gimnaziul Superior Greco-Oriental Suceava – 357 elevi, la Gimnaziul Inferior de Stat Rădăuți – 184 elevi; localul școlar al Gimnaziului Superior de Stat din Cernăuți devenise neîncăpător și nu mai corespundea necesităților pentru desfășurarea în condiții bune a activităților didactice, întrucât existau pe lângă clasele de bază și opt clase paralele; de asemenea, nu exista spațiu necesar pentru predarea disciplinei gimnastică și pentru depozitarea materialelor didactice; la cele trei secții ale clasei I erau înscriși 215 elevi și posibilitatea ca numărul acestora să scadă în următorii ani era puțin probabilă; personalul didactic al gimnaziului din localitate era format din 26 de profesori și o conducere centralizată nu mai avea capacitatea de a îndeplini atribuțiile specifice; înființarea unui nou gimnaziu presupunea cheltuieli pentru remunerarea directorului și achiziționarea unui local școlar, însă creșterea numărului de profesori titulari, stabiliți conform prevederilor Ordinului nr. 4 297, din 12 mai 1865, nu presupunea cheltuieli suplimentare față de bugetul inițial aprobat².

În ședința Consiliul Școlar al Țării din 15 octombrie 1880 s-a hotărât că era necesară înființarea unui nou gimnaziu inferior cu sprijinul Primăriei³. Ca urmare a raportului Consiliului Școlar al Țării nr. 980, din 5 noiembrie 1880, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii a dispus, prin Ordinul nr. 283, din 13 aprilie 1880, ca tratativele pentru înființarea unei noi școli secundare să fie demarate numai în cazul în care Consiliul local se angaja să asigure spațiul necesar pentru desfășurarea activității didactice și

¹ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita S.A.N.I.C.), Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVIII, Dosar nr. 1, f. 16.

² *Ibidem*, f. 16–18.

³ *Ibidem*, f. 18.

fondurile necesare pentru întreținerea acestuia, precum și remunerarea personalului de serviciu⁴.

Întrucât Consiliul local nu a acceptat condițiile impuse de minister, solicitarea de înființare a unui gimnaziu inferior la Cernăuți a fost respinsă, la 21 februarie 1881, din motive financiare. Demersurile de înființare a unui gimnaziu inferior au fost reluate în anul 1883 de către Consiliul local, care a adresat o nouă petiție Consiliului Școlar al Țării. Prin Ordinul ministerial nr. 17 351, din 11 decembrie 1883, cererea de înființare a fost respinsă din motive financiare, fiind invocat, totodată, faptul că numărul mare de elevi existent la acel moment nu reprezenta o garanție sigură pentru o frecvență constantă în anii ulteriori⁵. Acest argument putea fi ușor combătut, întrucât, începând cu anul școlar 1854/1855, s-a constatat la Gimnaziul Superior de Stat din Cernăuți o creștere constantă a frecvenței elevilor, ajungându-se ca în anul 1864 să funcționeze 12 clase paralele⁶.

Această chestiune a fost analizată și în Parlamentul de la Viena. În ședința din 20 martie 1884, deputatul Anton cavalier de Kochanowski a solicitat înființarea unui gimnaziu inferior la Cernăuți, care să fie finanțat de către stat, invocând următoarele argumente: existența a doar două școli secundare finanțate de stat în Bucovina, în imperiu existând în total 124 de școli secundare; raportul dintre numărul de elevi care frecventa gimnaziul și numărul de gimnazii superioare în imperiu era de 385 elevi per gimnaziu și în Bucovina era cea mai mare medie a raportului dintre frecvența școlară și gimnazii, și anume de 514 elevi per gimnaziu, în timp ce pentru celelalte provincii din imperiu situația era următoarea: Dalmația – 168 elevi per gimnaziu; Tirol, Voralberg, Trieste, Istria, Carintia, Silezia, Craina și Silezia Superioară – de la 260 până la 298 elevi; Boemia – 344 elevi; Austria Inferioară – 378 elevi; Știria – 406 elevi și Galiția – 480 elevi; existența unui număr de 17 clase, pentru că erau constituite câte două-trei clase paralele pentru anumiți ani de studiu; spațiul insuficient pentru desfășurarea activității didactice; existența unui număr mare de elevi într-o clasă, de exemplu în clasa I B erau înscriși 64 de școlari; majoritatea personalului didactic de la clasele paralele era format din profesori suplinitori, care își desfășurau activitatea la acest institut maximum doi ani, ceea ce genera o fluctuație mare de personal și, implicit, metode diferite de predare, care afectau rezultatele școlare ale elevilor⁷.

⁴ *Ibidem*, f. 16.

⁵ *Stenographische Protokolle über der Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes*, Wien, IX Session, XII. Band 339. bis 379. Sitzung (S.11769 bis 13176), Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1884, p. 12152–12154.

⁶ *Ibidem*, p. 12154.

⁷ *Ibidem*, p. 12151–12152.

Acțiunile de înființare a unui gimnaziu inferior la Cernăuți au fost reluate în mod constant de către Consiliul Școlar al Țării, care a înaintat, la 5 ianuarie 1886, 15 noiembrie 1891 și 25 iunie 1894 noi rapoarte către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii⁸. În anul 1891, Consiliul local Cernăuți a reiterat ideea înființării unui gimnaziu inferior cu limba de predare germană, iar în anul 1893, comunitățile din Cernăuți, Coțmani și Vijnița au solicitat înființarea unui gimnaziu cu limba de predare ruteană⁹.

La 22 iunie 1895, Consiliul Școlar al Țării a solicitat ministerului înființarea unui Gimnaziu Inferior de Stat la Cernăuți cu limba de predare germană la clasele de bază și cu limbile de predare germană și ruteană la clasele paralele¹⁰. În baza raportului ministrului dr. Paul baron Gautsch de Frankenthurn, din 16 octombrie 1895, a fost aprobată, prin Rezoluția imperială din 25 octombrie 1895, înființarea Gimnaziului Inferior de Stat din Cernăuți¹¹.

Existența în perioada 1880–1895 a unui număr de peste 800 de elevi la Gimnaziul Superior de Stat din Cernăuți și constituirea, în medie, a 8 clase paralele, au reprezentat premisele înființării unui nou gimnaziu, întrucât procesul de învățământ fusese afectat din punct de vedere didactico-pedagogic și disciplinar¹².

Ca reacție la înființarea gimnaziului rutean în anul 1895, au fost adresate petiții pentru înființarea de clase paralele române la Gimnaziul Superior sau la noul Gimnaziu Inferior. La 5/17 martie 1895, Consistoriul Greco-Oriental al Bucovinei a adresat ministerului o petiție, în care a solicitat înființarea de clase paralele române la Gimnaziul Superior sau la noul Gimnaziu Inferior, susținând că numărul elevilor români, care a frecventat, în perioada 1884–1894, Gimnaziul Superior, era mai mare decât cel al rutenilor (1 133 români față de 986 ruteni) și că astfel apărea „un pericol pentru pacea naționalităților din țară [...] și că, prin neglijarea elementului românesc în capitală, echilibrul de până acum s-ar tulbura, [...] ar exista pericolul deznaționalizării

⁸ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVIII, Dosar nr. 1, f. 31–35, 44–45, 48–50.

⁹ Kornel Kozak, *Schulnachrichten*, în „VIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1904/1905 von Kornel Kozak, k.k. Gymnasialdirektor, 1905, p. 60 (în continuare se va cita VIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905).

¹⁰ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVIII, Dosar nr. 1, f. 82.

¹¹ *Ibidem*, f. 82–92.

¹² *Ibidem*, f. 82.

progresive, ceea ce ar genera nemulțumirea populației românești”¹³. Și mazilii și razeșii din Voloca pe Ceremuș au adresat Parlamentului de la Viena, în martie 1895, o petiție cu același conținut, invocând principiile prevăzute în Diploma imperială din 9 decembrie 1862, prin care se recunoștea individualitatea și caracterul țării, în special prin populația pământeană, românii, de veacuri moșneni¹⁴. În acest context, Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina a adresat, la 29 martie 1895, Parlamentului de la Viena o petiție în care se menționa că elitele române bucovinene, care au studiat în institute cu limba de predare germană, nu și-au însușit un vocabular corespunzător pentru limba română, iar stilul lucrărilor era greoi și dificil de înțeles; totodată, românilor le era îngreunată formarea superioară, întrucât majoritatea locuia la sate și nu reușea să dobândească cunoștințe suficiente pentru a putea fi admisă la examenul de admitere în școlile secundare¹⁵.

Prin Ordinul ministerial nr. 25 519, din 18 februarie 1896, a fost aprobat statutul de funcționare al gimnaziului, în care era prevăzut că institutul avea în componență patru clase de bază inferioare, cu predare exclusivă în limba germană, și patru clase paralele, cu limbile de predare germană și ruteană. Totodată, era prevăzută angajarea a patru profesori titulari. Începând cu anul școlar 1896/1897, au fost deschise cele patru clase de bază cu limba de predare germană, care au fost desprinse din clasele paralele de la Gimnaziul Superior de Stat din Cernăuți și prima clasă paralelă cu limba de predare ruteană, celelalte fiind deschise succesiv în anii ulteriori¹⁶. Conducerea Gimnaziului Inferior a fost asigurată, inițial, de către directorul Gimnaziului Superior. Materialele didactice necesare în procesul de învățământ au fost puse la dispoziția personalului didactic și a elevilor de Gimnaziul Superior¹⁷.

Cheltuielile pentru înființarea și întreținerea institutului au fost acoperite de către stat, Primăria Cernăuți obligându-se, în baza hotărârii Consiliului local din 2 aprilie 1895, să ofere statului, cu titlu gratuit, un teren de 3 474,40 metri pătrați, situat în Ferdinandplatz, pentru construirea unui nou local școlar, nefiind precizat un termen limită de finalizare a construcției¹⁸. Departamentul tehnic al Guvernământului Bucovinei avea ca atribuție întocmirea proiectului noului local școlar, care trebuia să

¹³ Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale (în continuare se va cita S.J.S.A.N.), Fond *Mitropolia Bucovinei*, secția 11, Dosar nr. 1, f. 57–58.

¹⁴ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVIII, Dosar nr. 1, f. 73–76.

¹⁵ *Ibidem*, f. 69–72.

¹⁶ VIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz 1904/1905, p. 60–61.

¹⁷ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVIII, Dosar nr. 1, f. 135.

¹⁸ *Ibidem*.

cuprindă: zece săli de curs, un cabinet de fizică, o sală de gimnastică, un vestiar și o încăpere pentru depozitarea aparatelor de gimnastică¹⁹. Gimnaziul Superior urma să doneze noului gimnaziu materialele didactice și mobilierul care nu îi mai erau necesare. În anul 1896 a fost alocată din bugetul de stat suma de 1 500 guldeni pentru achiziționarea de materiale didactice și mobilier²⁰.

Numărul mare de elevi existent la Gimnaziul Superior de Stat (1 102 elevi, distribuiți în 21 clase) și, în special, la clasele superioare ale acestuia, a constituit premisa înființării cursului superior la Gimnaziul Inferior din Cernăuți²¹. În baza raportului ministrului, dr. Wilhelm cavaler de Hartel, nr. 18 976, din 26 septembrie 1900, a fost aprobată, prin Hotărârea imperială din 10 octombrie 1900, transformarea succesivă a Gimnaziului Inferior de Stat Cernăuți, începând cu anul școlar 1901/1902, într-un gimnaziu superior complet, cu opt clase germane și opt clase paralele germano-rutene, care a fost denumit Gimnaziul de Stat II cezaro-crăiesc din Cernăuți, iar Gimnaziul Superior a primit numele de Gimnaziul de Stat I din Cernăuți²². Elevii de la Gimnaziul de Stat I, care studiau disciplinele relativ obligatorii, limba ruteană și religia greco-orientală în limba ruteană, trebuiau să se transfere la Gimnaziul de Stat II, iar elevii de la Gimnaziul II care studiau ca discipline obligatorii limba română și religia greco-orientală în limba română urmau să fie repartizați la Gimnaziul de Stat I²³.

În primii ani școlari, activitatea gimnaziului s-a desfășurat într-o clădire veche, situată în Schulgasse, nr. 2 311, care aparținuse Școlii principale²⁴ și Școlii Reale Inferioare, fiind efectuate lucrări de reamenajare²⁵. Pentru adaptarea și mobilarea localului, precum și pentru achiziționarea de materiale didactice, ministerul a prevăzut suplimentarea bugetului alocat acestui institut, astfel încât în vacanța de vară au fost mutate obiectele de mobilier și materialele didactice oferite de către Gimnaziul

¹⁹ *Ibidem*, f. 136.

²⁰ *Ibidem*, f. 137.

²¹ *Ibidem*, mapa XXXVII, Dosar nr. 6, f. 10; *Ein Appell an den Landespräsidenten*, în „Bukowinaer Rundschau”, XIX. Jahrgang, nr. 3419, 1900, p. 1–2.

²² S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XLVIII, dosar nr. 8, f. 32–42; Kornel Kozak, *Schulnachrichten. Chronik*, în „Vierter Jahresbericht des k.k. Zweiten Staatsgymnasiums, bisher k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz”, 1900/1901, 1901, p. 45–46 (în continuare se va cita *Vierter Jahresbericht des k.k. Zweiten Staatsgymnasiums, bisher k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz 1900/1901*).

²³ *Vierter Jahresbericht des k.k. Zweiten Staatsgymnasiums, bisher k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1900/1901*, p. 46.

²⁴ Școala principală – formă specifică învățământului primar.

²⁵ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVIII, Dosar nr. 1, f. 136.

Superior²⁶. Începând cu anul școlar 1898/1899, întrucât localul școlar devenise neîncăpător, au fost închiriate încăperi pentru clasele a III-a și a IV-a paralele rutene în casa aparținând lui Jeremias Reichenberg, situată în Reitschulgasse, nr. 6²⁷.

La 26 iunie 1899, guvernatorul Bucovinei, Friedrich baron de Bourgignon-Baumberg, și inspectorul general școlar, Karl Tumlirz, au asistat la cursurile a două clase și au constatat necesitatea stringentă de construire a unui nou local școlar, solicitând directorului să facă demersurile necesare în acest sens, exprimându-și totodată sprijinul pentru acest proiect²⁸. Deschiderea celor două secții ale clasei a VI-a și a clasei pregătitoare ruteano-germane în anul 1902/1903 a determinat închirierea a trei încăperi într-o altă casă, ajungându-se ca activitatea didactică să fie desfășurată în trei locații diferite²⁹, iar în anul școlar 1903/1904 în patru sedii distincte³⁰. Noul local școlar a fost inaugurat odată cu deschiderea anului școlar 1904/1905, la acest eveniment participând guvernatorul Bucovinei, prințul Konrad Hohenlohe-Schillingsfürst, mitropolitul Vladimir de Repta și consilierul Friedrich Haberlandt, în calitate de președinte al Comitetului de construcții. Șeful de șantier a fost inginerul Elias Finkelstein³¹, localul fiind construit pe terenul donat statului de către Primărie. Acesta avea 12 încăperi, o sală de gimnastică și spații

²⁶ Vincenz Faustmann, *Schulnachrichten*, în „Erster Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1897/1898, 1898, p. 70–71 (în continuare se va cita Erster Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1897/1898).

²⁷ Idem, *Schulnachrichten*, în „Zweiter Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1898/1899, 1899, p. 68 (în continuare se va cita Zweiter Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1898/1899); Idem, *Schulnachrichten*, în „Dritter Jahresbericht des k.k. Staats-Untergymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1899/1900, 1900, p. 70 (în continuare se va cita Dritter Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1899/1900).

²⁸ Zweiter Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1898/1899, p. 72.

²⁹ Kornel Kozak, *Schulnachrichten*, în „VI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1902/1903 von Kornel Kozak, k.k. Gymnasialdirektor, 1903, p. 63 (în continuare se va cita VI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1902/1903).

³⁰ Idem, *Schulnachrichten*, în „VII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1903/1904 von Kornel Kozak, k.k. Gymnasialdirektor, 1904, p. 71 (în continuare se va cita VII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1903/1904).

³¹ VIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905, p. 57–58.

necesare pentru depozitarea hainelor³², pentru construirea și dotarea localului fiind investită suma de 232 000 coroane³³.

Localul școlii era situat în apropierea bisericii iezuite, între Eberhardgasse, Isopesculgasse, Stefan-Wolf - Gasse și Haydngasse. La parterul clădirii erau organizate cursurile secției germane, iar la etajele I și II cursurile secției rutene³⁴. Întreținerea localului școlar a fost asigurată de către un om de serviciu angajat pe perioadă nedeterminată și de patru persoane angajate temporar, în lunile de iarnă³⁵, pentru ca, începând cu anul 1908, să mai fie prevăzut un post permanent aferent activităților de asigurare a curățeniei³⁶.

Programele școlare ale gimnaziului au fost întocmite în conformitate cu prevederile Ordinilor ministeriale nr. 10 128/26 mai 1884³⁷, nr. 8 752/2 mai 1887, nr. 370/14 ianuarie 1890, nr. 1786/30 septembrie 1891, nr. 11 372/24 mai 1892, nr. 2 093/ 18 februarie 1896, nr. 9 519/19 mai 1896, nr. 14 852/19 iunie 1898, nr. 26 031/4 octombrie 1899³⁸, nr. 5 141/23 februarie 1900³⁹, nr. 4 216/20 februarie 1902⁴⁰ și nr. 11 662/29 martie 1909⁴¹, cu o singură deosebire, constând în predarea obligatorie a disciplinei limba ruteană la toate clasele, fiind prevăzute câte trei ore pe săptămână pentru clasele I–III și câte două ore pe săptămână pentru clasele IV–VIII.

³² S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVIII, Dosar nr. 1, f. 136v.

³³ VIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz 1904/1905, p. 58.

³⁴ Eduard Wagner, *Czernowitz*, în vol. Adolf Armbruster (coord.), *Vom Moldauwappen zum Doppeladler. Ausgewählte Beiträge zur Geschichte der Bukowina*, Band II, *Festschrift zum 75. Geburtstag von Frau Dr. Paula Tiefenthaler*, herausgegeben im Auftrag der Landsmannschaft der Buchenlanddeutschen (Bukowina) e.V., Augsburg, Hofmann-Verlag, 1993, p. 145.

³⁵ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa L, Dosar nr. 6, f. 7–9, 12–85; Zweiter Jahresbericht des K.K. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1898/1899, p. 37.

³⁶ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa L, Dosar nr. 6, f. 50.

³⁷ *Ibidem*, mapa XXXVIII, Dosar nr. 1, f. 134–135.

³⁸ Erster Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1897/1898, p. 31–36; Dritter Jahresbericht des K.K. Staats-Untergymnasiums in Czernowitz, 1899/1900, p. 43–47.

³⁹ VII. Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1903/1904, p. 38–47.

⁴⁰ Vincenz Faustmann, *Schulnachrichten*, în „V. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1901/1902, 1902, p. 82 (în continuare se va cita V. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1901/1902).

⁴¹ Kornel Kozak, *Schulnachrichten*, în „XIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1909/1910 von Regierungsrat Kornel Kozak, k.k. Gymnasialdirektor, 1910, p. 87 (în continuare se va cita XIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910).

Programa școlară pentru clasele de bază a fost cea specifică gimnaziilor, limba de predare fiind limba germană. La clasele paralele au fost utilizate două limbi de predare, și anume: limba ruteană pentru disciplinele religie, limba latină, matematică și limba ruteană, și limba germană pentru celelalte discipline⁴². În conformitate cu prevederile Ordinului ministerial nr. 4 216, din 20 februarie 1902, disciplina geografie a fost predată în limba ruteană la clasa I paralelă⁴³.

Numărul de ore prevăzut în programa școlară specifică claselor paralele era același cu cel pentru clasele de bază, singura diferență constând în suplimentarea cu o oră, la clasele I-III, a numărului de ore pentru disciplina limba germană. Predarea disciplinelor limba ruteană, limba română și religia a fost efectuată în comun pentru elevii celor două gimnazii din Cernăuți de către personalul angajat la Gimnaziul Superior de Stat, în conformitate cu prevederile Ordinului ministerial nr. 25 519, din 18 februarie 1896, și a ordinului Consiliului Școlar al Țării nr. 4 674, din 27 septembrie 1899⁴⁴. Religiile romano-catolică, armeano-catolică, evanghelică și mozaică au fost predate în limba germană, iar religia greco-catolică și greco-orientală în limba ruteană. Pentru disciplinele limba ruteană, muzica bisericească greco-catolică și greco-orientală și muzica a fost utilizată ca limbă de predare limba ruteană⁴⁵, însă muzica a fost predată și în limba germană⁴⁶. Pentru disciplina desen a fost alocat, la clasele I și a II-a, un număr mai mic cu o oră (două ore pe săptămână) decât cel prevăzut în planul de învățământ pentru gimnazii, aprobat prin Ordinul ministerial nr. 11 662, din 29 martie 1909⁴⁷.

⁴² S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVIII, dosar nr. 1, f. 134-135; XIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 48.

⁴³ V. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1901/1902, p. 82.

⁴⁴ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVIII, Dosar nr. 1, f. 135.

⁴⁵ Kornel Kozak, *Schulnachrichten*, în „XI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1907/1908 von Kornel Kozak, k.k. Gymnasialdirektor, 1908, p. 36 (în continuare se va cita XI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1907/1908).

⁴⁶ Idem, *Schulnachrichten*, în „XIV. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1910/1911 von Regierungsrat Kornel Kozak, k.k. Gymnasialdirektor, 1911, p. 73 (în continuare se va cita XIV. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1910/1911).

⁴⁷ Idem, *Schulnachrichten*, în „XVI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1912/1913 von Regierungsrat Kornel Kozak, k.k. Gymnasialdirektor, 1913, p. 62-74 (în continuare se va cita XVI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913).

Ca disciplină relativ-obligatorie a fost predată limba ruteană pentru elevii de altă etnie decât cea ruteană de la clasele germane, fiind prevăzute câte două ore pe săptămână pentru clasele cursului inferior și câte trei ore pe săptămână pentru clasele cursului superior⁴⁸. Ca discipline facultative au fost studiate: limba ruteană (elevi de altă etnie decât cea ruteană), limba polonă, limba franceză, stenografia, muzica, muzica bisericească greco-catolică, romano-catolică și greco-orientală, desenul și gimnastica (începând cu anul școlar 1907/1908, gimnastica a fost introdusă disciplină obligatorie)⁴⁹. Orele de gimnastică au fost organizate în sala Asociației de Gimnastică din Cernăuți⁵⁰. La acest gimnaziu au existat exhorțe pentru confesiunea mozaică⁵¹.

În cadrul gimnaziului a fost înființată, începând cu anul școlar 1902/1903, prin Ordinul ministerial nr. 18 952, din 28 septembrie 1901, o clasă pregătitoare, cu scopul de a fi îmbunătățite cunoștințele de limba germană ale elevilor de etnie ruteană care aveau să se înscrie la examenul de admitere la acest institut. În programa școlară aprobată prin Ordinul ministerial nr. 26 548, din 22 octombrie 1901, modificat parțial prin Ordinul ministerial nr. 29, din 19 ianuarie 1904⁵², au fost incluse următoarele discipline obligatorii: religie (2 ore), limba germană (11 ore), limba ruteană (7 ore), matematică (4 ore), geografie (o oră), științele naturii (o oră), caligrafie (2 ore) și facultative: gimnastica și muzica împreună cu elevii clasei I a gimnaziului. Prin Ordinul ministerial nr. 49 770, din 10 noiembrie 1913, s-a dispus ca, începând cu anul școlar 1913/1914, să fie suplimentat cu o oră numărul de ore prevăzut pentru disciplinele limba germană și caligrafie și a fost introdusă gimnastica – obiect de studiu obligatoriu, cu un număr de două ore pe săptămână⁵³. Limba de predare a fost limba ruteană pentru disciplinele religia, limba latină, limba ruteană și matematică și limba

⁴⁸ XIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 47–48, XIV. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1910/1911, p. 73.

⁴⁹ Erster Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1897/1898, p.74; Zweiter Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1898/1899, p. 70; Dritter Jahresbericht des k.k. Staats-Untergymnasiums in Czernowitz, 1899/1900, p. 47–48, 70; XI. Jahrebericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1907/1908, p. 34–36; XIV. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1910/1911, p. 73.

⁵⁰ Erster Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1897/1898, p. 72.

⁵¹ XVI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 116.

⁵² VII. Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1903/1904, p. 46–47.

⁵³ Kornel Kozak, *Schulnachrichten*, în „XVII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1913/1914 von Regierungsrat Kornel Kozak, k.k. Gymnasialdirektor, 1914, p. 53 (în continuare se va cita XVII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1913/1914).

germană pentru geografie, științele naturii și limba germană⁵⁴. La caligrafie au fost utilizate scrierile cu alfabet gotic, latin și chirilic⁵⁵. Predarea tuturor disciplinelor, cu excepția religiei, era efectuată de către un învățător, iar religia a fost predată de către profesorii de religie ai gimnaziului⁵⁶. Această clasă a fost frecventată în perioada 1902–1914, în medie, de către 55 elevi, cota de promovabilitate fiind de aproximativ 95%⁵⁷.

În primii ani de activitate, conducerea gimnaziului a fost asigurată de către profesorul Vincenz Faustmann. În urma analizării dosarelor depuse pentru ocuparea funcției de director⁵⁸ și în baza raportului ministrului, dr. Paul baron Gautsch de Frankenthurn, nr. 13 781, din 24 mai 1896⁵⁹, a fost aprobată, prin Rezoluția imperială din 3 iunie 1896, numirea profesorului Vincenz Faustmann în funcția de director⁶⁰. Născut în anul 1853 la Câmpulung (Bucovina), calificat pentru disciplinele matematică și fizică, acesta a fost numit, în anul 1875, suplinitor la Școala Reală Inferioară de Stat din Siret; în anul 1876 a fost profesor titular la Școala Reală Greco-Orientală Cernăuți iar în anul 1881 la Gimnaziul Superior de Stat Cernăuți. Începând cu 1 aprilie 1896 a îndeplinit, concomitent, atribuții specifice funcției de inspector școlar districtual⁶¹. Vincenz Faustmann era considerat un profesor cu o pregătire temeinică, dând dovadă de credință, loialitate și devotament față de profesie, obținând în activitate rezultate foarte bune, dovedind tact în relația cu elevii și colegii, fiind loial și corect, bucurându-se de considerație generală și mare încredere. Aceste calități, familiaritatea acestuia cu Bucovina și cunoașterea limbii rutene, care era limba de predare la clasele paralele, l-au recomandat pentru funcția de director⁶². La 6 iulie 1896 i-a fost predat acestuia localul fostei Școli principale, pentru a fi desfășurată activitatea didactică specifică gimnaziului inferior⁶³.

⁵⁴ VI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1902/1903, p. 63; VII. Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1903/1904, p. 46.

⁵⁵ VII. Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1903/1904, p. 46.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ S.A.N.I.C., Fond *Gubernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LXX, dosarele nr. 9, 10, 11, 12. Cifrele au fost stabilite în baza datelor prezentate în tabelele cuprinzând frecvența elevilor, publicate în anuarele gimnaziului, precum și din rapoartele de inspecție anuale.

⁵⁸ *Ibidem*, mapa XXXVIII, Dosar nr. 2, f. 9–11.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 4–7.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 7.

⁶¹ *Ibidem*, f. 4–5.

⁶² *Ibidem*, f. 5.

⁶³ Erster Jahresbericht des K.K. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1897/1898, p. 71.

În baza Ordinului ministerial nr. 26 933, din 20 septembrie 1901, prin care s-a dispus instituirea unei conduceri proprii la clasele paralele ruteano-germane de la Gimnaziul de Stat II, profesorul de la Gimnaziul I Kornel Kozak a fost numit director pentru chestiunile didactico-pedagogice ale claselor rutene⁶⁴. Kozak, născut în anul 1853 la Cernăuți, cunoscător al limbilor germană, ruteană, română și polonă, calificat pentru geografie și istorie cu limba de predare germană, a activat, din anul 1880, la Gimnaziul Superior din Cernăuți; în anul 1901 a fost desemnat la conducerea claselor paralele de la Gimnaziul II, fiind obiectiv, sever și obținând rezultate bune în activitate⁶⁵.

Ca urmare a decesului directorului Faustmann (2 octombrie 1901), profesorul Josef Bittner a fost numit director interimar, în baza Ordinului Consiliului Școlar al Țării nr. 5 624, din 14 octombrie 1901⁶⁶.

În baza Raportului ministrului, dr. Wilhelm cavaler de Hartel, nr. 6 521, din 18 februarie 1902, profesorul Kornel Kozak a fost numit director, prin Hotărârea imperială din 28 februarie 1902, întrucât acesta avea cunoștințe de limba ruteană, deși în raportul Consiliului Școlar al Țării nr. 444, din 21 ianuarie 1902, era propus pe primul loc profesorul Carl Wolf, de la Gimnaziul de Stat I, iar Kozak pe locul doi. Ministrul considera că, dacă ar fi fost numit Wolf, ar fi fost necesară numirea unui director pentru clasele rutene⁶⁷. Prin Hotărârea imperială din 13 iulie 1909 (Ordinul ministerial nr. 2 023/17 iulie 1909) a fost acordat directorului Kornel Kozak titlul de consilier guvernamental, acesta fiind scutit de la plata taxelor⁶⁸. La izbucnirea războiului, Kozak s-a refugiat la Viena⁶⁹ și, în baza Rezoluției imperiale din 22 decembrie 1914, s-a pensionat⁷⁰.

Începând cu anul școlar 1915/1916, la conducerea gimnaziului a fost desemnat temporar, prin Ordinul ministerial nr. 30 662, din 19 octombrie 1915, inspectorul

⁶⁴ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XLVIII, Dosar nr. 13, f. 1–2.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 28–29.

⁶⁶ V. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1901/1902, p. 79–80.

⁶⁷ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XLVIII, dosar nr. 13, f. 25–31; VIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905, p. 62.

⁶⁸ Galina Czeban, Elmar Lechner (coord.), *Deutschsprachige Quellen zur Geschichte des Bildungswesens der Bukowina um 1900*, III (Erste Hälfte), în „Retrospektiven in Sachen Bildung”, R. 5 (Historico-Paedagogica Europea), nr. 4, 1994, p. 23; XIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 79.

⁶⁹ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XLVIII, Dosar nr. 13, f. 93.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 100.

școlar general Anton Klem⁷¹. Prin Rezoluția imperială din 19 aprilie 1918, a fost numit director titular dr. Agenor Artymowicz, directorul Gimnaziului de Stat din Coțmani⁷².

Personalul didactic al gimnaziului a fost preocupat de pregătirea profesională, desfășurând o bogată activitate științifică, care a constat în elaborarea de manuale școlare și publicarea de articole de specialitate în diverse publicații. Profesorii au participat, totodată, la diverse conferințe și stagii de pregătire în străinătate⁷³. Profesorul dr. Alois Lebouton a fost beneficiar, pentru a doua oară în activitatea sa didactică, al unor burse de studiu în Italia și Grecia⁷⁴. Profesorul Friedrich Loebel a contribuit, într-o mare măsură, la dotarea și realizarea cabinetului de arheologie; de asemenea, a donat mai multe cărți bibliotecii școlii, iar pentru merite deosebite i-a fost acordat, în anul 1909, titlul de consilier școlar⁷⁵.

O contribuție importantă la promovarea învățământului în limba ruteană au avut-o profesorii Wladimir Kmicikiewicz și dr. Julian Kobylanski, care au elaborat un dicționar germano-rutean și un dicționar latino-rutean, publicate în anul 1912⁷⁶. Pentru merite deosebite în activitatea pedagogico-didactică, profesorului dr. Julian Kobylanski i-a fost acordată, prin Hotărârea imperială din 2 iunie 1913, Crucea în grad de cavaler a Ordinului „Franz Josef”⁷⁷. Profesorul Johann Tiron, împreună cu alți colegi, au elaborat manuale școlare în limba ruteană pentru clasele paralele⁷⁸.

Pentru încurajarea frecventării acestui gimnaziu a fost înființată, prin Ordinul Consiliului Școlar al Țării nr. 100, din 12 ianuarie 1897, ca urmare a Deciziei corpului didactic din ședința ținută în 4 octombrie 1896, Asociația de ajutorare a elevilor săraci și sărguincioși de la Gimnaziul Inferior de Stat din Cernăuți, indiferent de etnie și confesiune⁷⁹. Prin hotărârea imperială din 5 iunie 1900, aceasta a fost denumită Fundația în memoria împărătesei Elisabeta a Asociației de ajutorare de la Gimnaziul

⁷¹ *Ibidem*, f. 96.

⁷² *Ibidem*, f. 99–101.

⁷³ XVI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 122–123, XVII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1913/1914, p. 60–61.

⁷⁴ Kornel Kozak, *Schulnachrichten*, în „XV. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1911/1912 von Regierungsrat Kornel Kozak, k.k. Gymnasialdirektor, 1912, p. 80 (în continuare se va cita XV. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1911/1912).

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ XV. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1911/1912, p. 80, XVI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 120, 122.

⁷⁷ XVI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 120, 122.

⁷⁸ XVII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1913/1914, p. 56–57.

⁷⁹ Erster Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1897/1898, p. 58.

Inferior de Stat din Cernăuți⁸⁰. La inițiativa profesorului de gimnastică Leonidas Bodnarescul, a fost alocată, în primul an școlar, de către Consiliul local, suma de 30 coroane pentru achiziționarea de pantofi de sport pentru elevii săraci ai gimnaziului⁸¹. Elevii cu o situație financiară precară, dar care obțineau rezultate școlare bune, au beneficiat de scutirea parțială sau totală a taxei de școlarizare, de burse, manuale școlare, îmbrăcăminte și hrană, acordate de către diverse asociații și persoane fizice⁸². Corul elevilor ruteni, coordonat de către profesorul de muzică Alexander Sadagórski, a contribuit la strângerea de fonduri, prin organizarea de concerte, banii strânși fiind donați Asociației de ajutorare a elevilor gimnaziului⁸³.

La acest gimnaziu au fost organizate anual serbări cu prilejul zilei onomastice a împăratului Franz Josef (4 octombrie) și a împărătesei Elisabeth (19 noiembrie), a zilei de naștere a împăratului (18 august), precum și manifestări ocazionale cu prilejul unor evenimente. În acest sens au fost organizate activități de comemorare a unor muzicieni, poeți și scriitori austrieci, germani, români și ruteni (Mozart, Franz Grillparzer, Goethe, Schiller, Taras Szewczenko)⁸⁴.

În conformitate cu prevederile Ordinului ministerial nr. 19 097, din 15 septembrie 1890, a fost acordată o mare atenție îngrijirii corporale și sănătății elevilor, fiind incluse în programul de activitate a elevilor institutului diverse activități sportiv-recreative, precum: înotul, patinajul, mersul pe bicicletă, efectuarea de trasee montane și excursii în împrejurimi și diferite orașe ale Bucovinei, care au fost organizate în zilele de miercuri și sâmbătă⁸⁵. În anul 1911, elevii gimnaziului au participat la concursul de atletism organizat de către Clubul Sportiv din Bucovina⁸⁶. Elevii au beneficiat de acces gratuit și contra cost la băile publice din oraș⁸⁷ și de

⁸⁰ Dritter Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1899/1900, p. 60.

⁸¹ Erster Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1897/1898, p. 58.

⁸² I. XVII. Jahresberichte des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz 1898–1914.

⁸³ Galina Czeban, Elmar Lechner (coord.), *op. cit.*, p. 25; XIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 81; XIV. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1910/1911, p. 48.

⁸⁴ XIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 78; XVII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1913/1914, p. 60.

⁸⁵ Erster Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1897/1898, p. 77–78; Zweiter Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1898/1899, p. 72; Dritter Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1899/1900, p. 73.

⁸⁶ XV. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1911/1912, p. 83.

⁸⁷ Erster Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1897/1898, p. 77–78; Zweiter Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1898/1899, p. 72; Dritter Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1899/1900, p. 73.

control medical în fiecare sâmbătă, între orele 12.00–13.00, din partea medicilor școlari dr. Michael Lewicki⁸⁸, dr. Rudnik⁸⁹, dr. Sammler⁹⁰ și dr. Arnold Flinker⁹¹.

Elevii claselor a VII-a și a VIII-a au frecventat, începând cu anul școlar 1910/1911, în conformitate cu prevederile Ordinului ministerial nr. 772, din 1 iulie 1910, cursul facultativ de exerciții de tragere, sub coordonarea ofițerilor de armată și a profesorilor de gimnastică ai gimnaziului, aplicațiile desfășurându-se în fiecare sâmbătă după-amiaza⁹².

Începând cu anul școlar 1904/1905, părinții elevilor au putut obține informații despre situația școlară a acestora în cancelaria gimnaziului în fiecare zi, între orele 10.00–11.00⁹³.

Elevii acestui gimnaziu s-au implicat în acțiuni de emancipare națională. În acest sens, prezentăm cazul elevului Michael Zapotocki, care a fost anchetat sub acuzația de instigare împotriva statului de drept, prin afilierea la mișcarea rusofilă. În raportul Poliției din Cernăuți, din 6 mai 1914, se preciza că acest elev a locuit în internatul înființat de Asociația „Bursa” și a afirmat că rușii din Bucovina aveau o situație foarte grea, el însuși fiind silit să renunțe la școală din cauza sărăciei și că datoria lui era de „a-și vărsa sângele pentru Sfântul Imperiu Țarist”⁹⁴.

De la înființarea gimnaziului s-a observat o creștere progresivă a numărului elevilor, la acest institut studiind elevi de diferite etnii și confesiuni. În primul an școlar, 1896/1897, gimnaziul a fost frecventat, după limba maternă, de 226 de elevi, dintre care germani (inclusiv evrei) – aproximativ 45%, ruteni – aproximativ 38%, polonezi – aproximativ 15%, români – aproximativ 2%. În anul școlar 1913/1914, studiau la acest institut 768 elevi, dintre care ruteni – aproximativ 53%, germani (inclusiv evrei) – aproximativ 43%, polonezi – aproximativ 4%. Din punct de vedere confesional, au urmat cursurile gimnaziale, în anul școlar 1896/1897, elevi de confesiune mozaică

⁸⁸ VI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1902/1903, p. 66.

⁸⁹ Zweiter Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1898/1899, p. 74.

⁹⁰ XI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1907/1908, p. 66.

⁹¹ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LI, Dosar nr. 8, f. 1–2; XI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1908/1909, p. 84.

⁹² XIV. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1910/1911, p. 53; XV. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1911/1912, p. 88–89; XVI. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 112–115; XVII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1913/1914, p. 55.

⁹³ VIII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905, p. 90.

⁹⁴ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa I, Dosar nr. 7, f. 263–265.

(aproximativ 25%), romano-catolică (aproximativ 25%), greco-catolică (aproximativ 15%), armeano-catolică (aproximativ 3%) și evanghelică (aproximativ 2%), iar în anul școlar 1913/1914, elevi de confesiune greco-orientală (aproximativ 39%), mozaică (aproximativ 29%), romano-catolică (aproximativ 16%), greco-catolică (aproximativ 13%) și evanghelică (aproximativ 3%)⁹⁵.

Elevii au avut posibilitatea de documentare la biblioteca gimnaziului. În primul an de activitate au existat dificultăți la predarea disciplinelor în limba ruteană, pentru că nu au existat manuale școlare corespunzătoare, cele utilizate în Galiția fiind „învechite”, pentru disciplina matematică fiind folosit, la clasa paralelă ruteană, un manual școlar redactat în limba germană⁹⁶. La acest gimnaziu au existat cabinete de fizică, științele naturii, arheologie, istorie-geografie și colecții de materiale didactice pentru matematică, gimnastică și desen, precum și colecția de monede, care au contribuit la îmbunătățirea procesului didactico-educativ⁹⁷.

Rezultatele școlare au fost bune, fapt reflectat și de numărul mare de elevi care a obținut certificate de maturitate. Astfel, la prima sesiune a examenului de maturitate, organizată în anul 1905, din 27 de elevi înscriși, au fost declarați admiși 22 de elevi (o cotă de promovabilitate de aproximativ 81%)⁹⁸, însă numărul elevilor care a obținut certificate de maturitate a crescut în anii următori, ajungându-se ca la sesiunea organizată la sfârșitul anului școlar 1912/1913 să fie înregistrată cea mai mare cotă de participare, de 70 de elevi, fiind declarați admiși 66 de elevi (o cotă de promovabilitate de aproximativ 92,4%)⁹⁹. Cota medie de promovabilitate la examenul de maturitate în perioada 1905–1914 a fost de aproximativ 85%¹⁰⁰.

În timpul Primului Război Mondial, orașul Cernăuți a fost ocupat de trei ori de către armata rusă: 2 septembrie – 15 octombrie 1914, 27 noiembrie 1914 – februarie 1915, 18 iunie 1916 – 2 august 1917, iar gimnaziul a funcționat cu întreruperi. În conformitate cu prevederile Ordinului ministerial nr. 14 760, din 26 august 1915, începând cu anul școlar 1915/1916, elevii claselor II–VIII au studiat într-un an materia

⁹⁵ Erster Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1897/1898, p. 80; XVII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1913/1914, p. 73.

⁹⁶ Erster Jahresbericht des k.k. Staatsuntergymnasiums in Czernowitz, 1897/1898, p. 75.

⁹⁷ XVII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1913/1914, p. 28.

⁹⁸ Kornel Kozak, *Schulnachrichten*, în „IX. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1905/1906 von Kornel Kozak, k.k. Gymnasialdirektor, 1906, p.79–80.

⁹⁹ XVII. Jahresbericht des k.k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1913/1914, p. 40–43.

¹⁰⁰ Cifra a fost stabilită în baza rezultatelor examenului de maturitate prezentate în anuarele publicate ale gimnaziului.

aferentă pentru doi ani școlari¹⁰¹. Elevii, care în anul școlar 1913/1914 au fost scutiți de la plata taxei școlare, au beneficiat de acest drept și în anii de război, conform Ordinului ministerial nr. 35 655, din 1 decembrie 1915¹⁰².

Mare parte din personalul didactic a emigrat ori s-a înrolat pe front, iar numărul elevilor s-a diminuat semnificativ. La sfârșitul anului școlar 1917/1918 s-au înscris pentru susținerea examenului de maturitate 37 de elevi (dintre care 31 publici, 3 privațiști și 3 externi), fiind declarați admiși 33 elevi¹⁰³.

Gimnaziul Superior de Stat III din Cernăuți

Existența, în anul școlar 1900/1901, la Gimnaziul de Stat I din Cernăuți, a unui număr de 1105 elevi, distribuiți în 21 clase, pentru anul școlar 1901/1902 prefigurându-se deschiderea a 23–24 clase, localul școlar neîncăpător, întrucât prin lucrările de reamenajare efectuate în perioada 1892–1894 se asigurase spațiu doar pentru 16 clase, a constituit argumente pentru guvernatorul Bucovinei, Friedrich Bourguignon-Baumberg, în calitate de președinte al Consiliului Școlar al Țării și dr. Karl Tumlirz, inspector școlar general, invocate pentru a solicita, prin Raportul nr. 1 128, din 5 martie 1901, adresat Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, înființarea unei filiale la acest gimnaziu, formată prin separarea claselor paralele româno-germane deschise în anul 1898¹⁰⁴. Drept urmare, deputații Eudoxiu Hurmuzaki și dr. George Popovici au adresat, în luna martie a anului 1901, un memoriu ministerului, prin care au contestat decizia Consiliului Școlar al Țării de înființare a unei filiale a Gimnaziului de Stat I, considerând că populația română era defavorizată, propunând deschiderea unui al treilea gimnaziu cu 8 clase începând cu anul școlar 1901/1902, care să aibă în componență cele patru clase inferioare paralele române, clasele superioare urmând a fi deschise succesiv începând cu anul școlar 1902/1903¹⁰⁵.

Cu toate acestea, prin Ordinul ministerial nr. 6 826, din 1 aprilie 1901, a fost dispusă separarea a patru clase paralele germane și organizarea ca filială a Gimnaziului de Stat I din Cernăuți¹⁰⁶, aceasta urmând să aibă în componență și patru

¹⁰¹ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LX, Dosar nr. 19, f. 17–22.

¹⁰² *Ibidem*, f. 41.

¹⁰³ Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți, Fond *Staatsgymnasium II*, nr. 940, Dosar nr. 24, f. 1.

¹⁰⁴ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVII, Dosar nr. 6, f. 79–82.

¹⁰⁵ *Ibidem*, mapa LIII, Dosar nr. 7, f. 16–21.

¹⁰⁶ *Ibidem*, mapa XXXVII, Dosar nr. 6, f. 67–78.

clase paralele românești. Din punct de vedere administrativ, filiala era coordonată de către directorul Gimnaziului I și nu avea buget propriu, abia în cursul anului 1901/1902 fiind dispusă alocarea unei sume pentru cheltuielile de cancelarie¹⁰⁷.

Deschiderea filialei a avut loc în cadru festiv, la 4 septembrie 1901, fiind oficiat serviciul divin pentru fiecare confesiune, manifestările desfășurându-se într-un cadru solemn, la sediul acesteia, unde a avut loc și slujba de sfințire a institutului, potrivit ritului greco-oriental¹⁰⁸. Momentul deschiderii filialei a fost mediatizat în presa din 5 septembrie 1901, respectiv în „Czernowitzer Zeitung”, „Bukowiner Post” și „Bukowiner Nachrichten”¹⁰⁹.

Activitatea didactică s-a desfășurat, pentru o perioadă de 15 ani, într-o clădire situată pe ulițele Cecina și Roșa, spațiu închiriat de la Sophie Zaloziecki, pentru suma de 7 800 coroane anual. Acest spațiu a fost, ulterior, reamenajat¹¹⁰.

În cadrul gimnaziului a fost înființată, începând cu anul școlar 1903/1904, o clasă pregătitoare cu scopul de a fi îmbunătățite cunoștințele de limba germană ale elevilor de etnie română care doreau să se înscrie la examenul de admitere la acest institut¹¹¹. Programa școlară a clasei pregătitoare, întocmită în conformitate cu prevederile Ordinului ministerial nr. 26 548, din 22 octombrie 1901, modificat parțial prin Ordinul ministerial nr. 29, din 19 ianuarie 1904, cuprindea următoarele discipline obligatorii: religie (2 ore), limba germană (11 ore), limba română (7 ore), matematică (4 ore), geografie (o oră), științele naturii (o oră), caligrafie (2 ore) și următoarele obiecte de studiu facultative: gimnastica și muzica, împreună cu elevii clasei I a gimnaziului¹¹². Prin Ordinul ministerial nr. 36 892, din 3 septembrie 1912, a fost introdusă gimnastica ca disciplină obligatorie, cu un număr de două ore pe săptămână¹¹³. Limba de predare a fost limba română pentru disciplinele religie, limba

¹⁰⁷ Johann R. v. Kuparenko, *Die Geschichte des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, nach den Akten und Aufzeichnungen der Direktion*, în „I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht von Theodor Bujor, 1909/1910, 1910, p. 4.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 6–7.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 7.

¹¹⁰ S.A.N.I.C., Fond Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, mapa XXXVII, Dosar nr. 6, f. 77v., 80.

¹¹¹ Johann R. v. Kuparenko, *op. cit.*, p. 9.

¹¹² Theodor Bujor, *Schulnachrichten*, în „I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht von Theodor Bujor, 1909/1910, 1910, p. 27 (în continuare se va cita I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910).

¹¹³ Idem, *Schulnachrichten*, în „IV. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1912/1913 von Theodor Bujor, k.k. Regierungsrat und Direktor, 1913, p. 64 (în continuare se va cita IV. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913).

latină, limba română și matematică, și limba germană pentru geografie, științele naturii și limba germană¹¹⁴. Predarea tuturor disciplinelor, cu excepția religiei, era efectuată de către un învățător, iar religia a fost predată de către profesorii de religie ai gimnaziului. Această clasă a fost frecventată, în perioada 1902–1914, în medie, de către 50 de elevi, cota de promovabilitate fiind de aproximativ 85%¹¹⁵.

Datorită faptului că filiala nu avea statutul de școală secundară, clasele paralele române funcționau numai la nivelul cursului inferior, iar elevii români erau obligați să frecventeze clasele germane ale cursului superior gimnazial. Numărul mare de elevi (402 elevi în anul școlar 1903/1904), condițiile improprii existente în localul școlar, faptul că directorul nu avea putere deplină de decizie, au constituit argumente pentru deputatul român Dionisie Bejan de a susține, începând cu anul 1903, demersul de organizare a filialei ca gimnaziu de sine stătător pentru populația românească din nordul provinciei¹¹⁶.

La 6 mai 1904, ministrul Cultelor și Instrucțiunii a fost interpelat în Parlamentul de la Viena cu privire la transformarea filialei în gimnaziu româno-german, fiind semnalată necesitatea acestui act, întrucât existau 8 clase cu un număr de 400 de elevi, condițiile nu erau corespunzătoare din punct de vedere igienico-sanitar (acestea determinând decesul unui elev), nu erau prevăzute posturi didactice definitive și directorul era numit temporar¹¹⁷. În ședința Dietei din 18 octombrie 1904 a fost depusă cererea deputaților dr. Alexandru baron de Hurmuzaki, Theofil Simionovici, Alexandru Buburuzan, dr. Aurel Onciul, dr. Beno Straucher, Dionisie Bejan, Theodor Flondor ș.a. referitoare la transformarea, începând cu anul școlar 1905/1906, a filialei existente la Gimnaziul Superior de Stat I din Cernăuți în gimnaziu superior independent, cu limba de predare română¹¹⁸. Această propunere a fost dezbătută în ședința Dietei din 21 octombrie 1904 și s-a hotărât înființarea, într-o primă fază, de clase paralele române superioare, decizie care a fost înaintată Comisiei de Învățământ¹¹⁹. În ședința din 2 noiembrie 1904, Dieta a hotărât transformarea urgentă a filialei în gimnaziu¹²⁰. La 4 noiembrie 1904, Comisia de învățământ a avizat această

¹¹⁴ I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 27.

¹¹⁵ Cifra a fost stabilită în baza datelor prezentate în anuarele publicate ale gimnaziului.

¹¹⁶ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVII, Dosar nr. 8, f. 24–31.

¹¹⁷ *Ibidem*, mapa LIII, Dosar nr. 7, f. 25.

¹¹⁸ *Stenographische Protokolle des Bukowinaer Landtages der ersten Session der zehnten Wahlperiode 1904*, Czernowitz, Bukowinaer Vereinsdruckerei, 1904, p. 63.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 108–110.

¹²⁰ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVII, Dosar nr. 8, f. 36.

decizie, precizând că această chestiune era rezolvată din punct de vedere financiar¹²¹. Consiliul Școlar al Țării a adresat, la 28 aprilie și 21 octombrie 1904, ministerului propunerile deputaților români¹²². Ca urmare, în raportul ministrului Cultelor și Instrucțiunii, din 4 aprilie 1905, se preciza necesitatea înființării unui al treilea gimnaziu, care să cuprindă o clasă pregătitoare și câte patru clase germane și germano-române și că se vor lua măsurile necesare în perioada 1905–1906¹²³. La interpelarea deputatului Hurmuzaki în ședința Dietei din 13 noiembrie 1905, adresată președintelui Țării, dr. Oktavian Alfred Wenzel cavaler de Regner-Bleyleben, privind stadiul acțiunilor de transformare a filialei existente la Gimnaziul Superior de Stat I din Cernăuți în gimnaziu superior, guvernatorul Bucovinei a răspuns, în ședința din 23 noiembrie 1905, precizând că, prin Ordinul ministerial nr. 16 231, din 15 aprilie 1905, a fost aprobată deschiderea succesivă, începând cu anul școlar 1906/1907, a câte unei clase a cursului superior al filialei Gimnaziului I, fiind pregătită documentația în acest sens¹²⁴. În ședința Dietei din 17 noiembrie 1905 a fost aprobată transformarea filialei Gimnaziului de Stat I în gimnaziu independent, această hotărâre fiind înaintată guvernului¹²⁵.

În baza raportului ministrului, dr. Richard baron de Bienert, a fost aprobată prin hotărârea imperială, din 29 aprilie 1906, transformarea filialei, începând cu 1 septembrie 1906, într-un institut superior independent, denumit Gimnaziul de Stat III din Cernăuți. Acesta avea în componență o clasă pregătitoare, câte patru clase germane și patru clase româno-germane pentru cursul inferior și o primă clasă superioară paralelă cu predarea în română și germană. Celelalte clase ale cursului superior au fost deschise treptat începând cu anul școlar 1907/1908¹²⁶.

În perioada 1 septembrie 1906 – 31 august 1911, activitatea claselor superioare nou deschise s-a desfășurat conform Ordinului ministerial nr. 6804, din 14 februarie 1906, în clădirea care a aparținut Gimnaziului de Stat II din Cernăuți, situată în Reitschulgasse¹²⁷. Existența unui număr mare de clase a determinat ca, în

¹²¹ *Beilage 106 zum stenographischen Protokolle des Bukowinaer Landtages*, X. Wahlperiode, 1. Session 1904.

¹²² S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVII, Dosar nr. 8, f. 24–31.

¹²³ *Stenographische Protokolle des Bukowinaer Landtags der zweiten Session der zehnten Wahlperiode 1905*, Czernowitz, R. Eckhardt'sche k.k. Universitäts-Buchdruckerei (J. Mucha), p. 438–439.

¹²⁴ *Ibidem*, p. 855–856.

¹²⁵ *Ibidem*, p. 608.

¹²⁶ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LIII, Dosar nr. 7, f. 38–42.

¹²⁷ Johann R. v. Kuparenko, *op. cit.*, p. 10–11.

anul școlar 1909/1910, activitatea didactică să se desfășoare într-o locație principală, care cuprindea trei clădiri, separate de o curte mare, situată în Austriaplatz, două expoziții situate departe una de cealaltă (una în Reitschulgasse și alta la Școala profesională de agricultură), două clase volante și în sala Asociației de Gimnastică, situată în Josefgasse, care se afla la o distanță mare față de celelalte sedii. De asemenea, nu a existat spațiu pentru cabinetele școlare¹²⁸, iar locațiile nu îndeplineau criteriile igienico-sanitare, acest fapt fiind semnalat în rapoartele medicului districtului, dr. Eugen Kobrynski¹²⁹.

La 20 mai 1911, Cercul profesorilor secundari români din Cernăuți a adresat un memoriu ministrului Cultelor și Instrucțiunii, contele Karl Stürgkh, în care argumenta necesitatea construirii unui edificiu școlar nou pentru Gimnaziul de Stat III, întrucât cursurile se desfășurau în patru locații diferite, și anume: sediul central era situat în Austriaplatz, sucursala I în Rittergasse, sucursala a II-a în localul Școlii de Agricultură și sala de gimnastică în strada Joseph (locația Asociației de Gimnastică), accentuând faptul că, în mod deosebit iarna, se circula foarte greu, fiindu-le destul de dificil profesorilor să se deplaseze de la un local la altul, iar catalogul nu era întotdeauna la îndemâna profesorului și de aceea elevii profitau de această situație, absentând de la ore¹³⁰. În acest context, în ședința Dietei din 1 februarie 1910¹³¹, deputatul Theofil Simionovici și colegii acestuia au adresat o interpelare guvernatorului Bucovinei, Oktavian Alfred Wenzel cavalier de Regner-Bleyleben, privind construirea în primăvara anului 1910 a unui local școlar pentru Gimnaziul de Stat III din Cernăuți. Guvernatorul Bleyleben a răspuns la această interpelare în ședința din 4 februarie 1910, precizând că spațiul situat pe Roschagasse și Cecinagasse, în care își desfășura gimnaziul activitatea, a fost închiriat de la Sophie Zalozieki pentru o perioadă de 15 ani, de la 1 august 1901 și până la 1 august 1916, contractul de închiriere putând fi reziliat cu acordul ambelor părți abia la 1 august 1911. Astfel, clasele paralele urmau a-și desfășura activitatea în localul Școlii de Agricultură, o clasă funcționând deja în clădirea Gimnaziului de Stat II din Reitschulgasse, subliniind faptul că guvernul a făcut demersuri către minister pentru a fi construit un local școlar propriu¹³². Despre condițiile improprii ale spațiilor în care își desfășura activitatea Gimnaziul de Stat III

¹²⁸ *Ibidem*, p. 14–15, 65.

¹²⁹ IV. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 58.

¹³⁰ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LV, Dosar nr. 5, f. 102.

¹³¹ *Ibidem*; *Stenographische Protokolle des Bukowinaer Landtags der fünften Session der zehnten Wahlperiode 1909/1910*, Czernowitz, Bukowinaer Vereinsdruckerei, 1910, p. 572–573.

¹³² *Stenographische Protokolle des Bukowinaer Landtags der fünften Session der zehnten Wahlperiode 1909/1910*, p. 867–868.

din Cernăuți au fost publicate numeroase articole în presa din Bucovina și România¹³³. În ciuda eforturilor inițiate, nu s-a reușit construirea unui local școlar propriu.

Întreținerea și curățenia localurilor au fost asigurate de către un om de serviciu angajat definitiv și patru persoane numite temporar¹³⁴. În timpul războiului au avut grijă de localul școlar Johann Traci și Mathilde Twers, soția omului de serviciu Karl Twers, acesta fiind înrolat în armată¹³⁵.

Planurile de învățământ ale gimnaziului au fost întocmite în conformitate cu prevederile Ordinelor ministeriale nr. 10 128, din 26 mai 1884¹³⁶ și nr. 11 662, din 29 martie 1909¹³⁷, cu o singură deosebire, constând în predarea obligatorie a disciplinei limba română la toate clasele, fiind prevăzute câte 3 ore pe săptămână pentru clasele I-IV și câte două ore pe săptămână pentru clasele IV-VIII. Începând cu anul școlar 1909/1910, la clasele paralele române I-IV a fost prevăzut pentru disciplina limba germană un număr mai mare de ore decât planul oficial – cu o oră; pentru desen la clasele I-II era prevăzut un număr mai mic cu o oră (două ore pe săptămână), pentru limba română fiind suplimentat numărul de ore aferent acestei discipline la clasele inferioare cu o oră pe săptămână (clasele I-II, 4 ore; clasele III-VIII, 3 ore)¹³⁸.

Programa școlară pentru clasele de bază a fost cea specifică gimnaziilor, limba germană fiind limba de predare, cu excepția disciplinelor religia și limba română. La clasele paralele au fost utilizate două limbi de predare, și anume: limba română pentru disciplinele religie, limba latină, matematică și limba română, și limba germană pentru celelalte discipline¹³⁹. În conformitate cu prevederile Ordinului ministerial nr. 4 216,

¹³³ *Descripția Bucovinei în 1913 (I-II)*, în „Românismul”, București, anul I, nr. 2, 1913, p. 78; nr. 3, p. 131-134; *Școala secundară din Bucovina*, în „Românismul”, anul I, nr. 7-8, p. 319; *Gimnaziul III de stat*, în „Voința poporului”, organ poporal independent, Cernăuți, anul VII, nr. 37, 1908, p. 2-3; *Liceul al III-lea al statului*, în „Viața nouă”, organ politic național poporal, Cernăuți, anul II, nr. 95, 12/25 octombrie 1913, p. 6.

¹³⁴ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LIV, Dosar nr. 6, f. 1-41; I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 25.

¹³⁵ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LIV, Dosar nr. 6, f. 42-45.

¹³⁶ Heinrich Klauser, *Schulnachrichten*, în „Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1903/1904 von Regierungsrat Heinrich Klauser, k.k. Gymnasialdirektor, 1904, p. 103 (în continuare se va cita Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1903/1904).

¹³⁷ I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 27.

¹³⁸ *Ibidem*.

¹³⁹ Heinrich Klauser, *Schulnachrichten*, în „Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1904/1905 von Regierungsrat Heinrich Klauser,

din 20 februarie 1902, disciplina geografie a fost predată în limba română la clasa I paralelă¹⁴⁰.

Numărul de ore prevăzut în programa școlară specifică claselor paralele era același cu cel pentru clasele de bază, singura deosebire constând în suplimentarea cu o oră, la clasele I-II, a numărului de ore pentru disciplina limba germană¹⁴¹. Obiectele de studiu, religiile romano-catolică, greco-catolică, armeano-catolică, evanghelică și mozaică au fost predate în limba germană, iar religia greco-orientală în limba română. Ca disciplină relativ-obligatorie a fost predată limba română pentru elevii de altă etnie decât cea română de la clasele germane, fiind prevăzute câte două ore pe săptămână (începând cu anul școlar 1909/1910 câte 3 ore pe săptămână)¹⁴². Drept urmare, românii au inițiat un atac în presă împotriva deciziei ca limba română să nu fie studiată ca disciplină obligatorie la clasele inferioare ale secției germane¹⁴³. Ca discipline facultative au fost studiate: limba română (pentru elevii de altă etnie decât cea română), limba polonă, limba franceză, limba engleză, stenografia, muzica, muzica bisericească romano-catolică și greco-orientală și desenul¹⁴⁴.

Până în anul școlar 1906/1907, predarea disciplinelor facultative s-a realizat în comun cu elevii Gimnaziului de Stat I, ceea ce a determinat ca disciplinele obligatorii să fie efectuate la filială după-amiaza, ajungându-se în situația ca elevii să nu aibă după-amiezele libere, cu excepția zilelor de miercuri și sâmbătă¹⁴⁵. Predarea religiei s-a realizat în comun pentru cele două institute de către profesorii Gimnaziului I, astfel: pentru elevii romano-catolici, evanghelicici și mozaici la Gimnaziul I; pentru elevii greco-orientali de la cursul inferior al gimnaziului și ai filialei la filială; pentru elevii greco-orientali de la cursul superior al gimnaziului la Gimnaziul I, în timp ce serviciul religios se organiza la filială pentru elevii celor două institute¹⁴⁶.

k.k. Gymnasialdirektor, 1905, p. 96 (în continuare se va cita Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905).

¹⁴⁰ I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 27.

¹⁴¹ Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1903/1904, p. 103.

¹⁴² Theodor Bujor, *Schulnachrichten*, în „III. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht von Theodor Bujor, 1911/1912, 1912, p. 15 (în continuare se va cita III. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1911/1912).

¹⁴³ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVII, Dosar nr. 6, f. 93; *Un nou atac în contra limbei române*, în „Deșteptarea”, foaia Partidului Poporal Național, Cernăuți, anul IX, nr. 66, 26 august/8 septembrie 1901, p. 1–2.

¹⁴⁴ Johann R. v. Kuparenko, *op. cit.*, p. 11; Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1903/1904, p. 116; Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905, p. 96; III. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1911/1912, p. 15.

¹⁴⁵ Johann R. v. Kuparenko, *op. cit.*, p. 5.

¹⁴⁶ *Ibidem*.

Conducerea institutului a avut în primii ani de funcționare atribuții limitate, desfășurând numai activități didactico-pedagogice, chestiunile administrative revenind în sarcina directorului Gimnaziului de Stat I din Cernăuți. În baza Ordinului ministrului Cultelor și Instrucțiunii, dr. Wilhem cavaler de Hartel, nr. 8 607, din 30 mai 1901, profesorul Ion I. Bumbac a fost numit director pentru chestiunile didactico-pedagogice¹⁴⁷, însă din cauza unor probleme de sănătate acesta a fost nevoit să-și ia concediu, perioadă în care, prin ordinul Consiliului Școlar al Țării nr. 3 636, din 21 mai 1902, a fost desemnat temporar la conducerea filialei profesorul Theodor Bujor. Datorită faptului că la 25 mai 1902 a survenit decesul profesorului Ion Bumbac, profesorul Theodor Bujor a preluat definitiv această funcție¹⁴⁸. Theodor Bujor, născut în anul 1855 la Berhomet (Bucovina), calificat pentru limbile latină și greacă, cu limbile de predare germană și română, a activat în perioada 1879–1885 ca suplinitor la Gimnaziul Superior de Stat din Cernăuți și la Gimnaziul Greco-Oriental din Suceava; în anul 1885 a fost numit profesor titular la Gimnaziul Greco-Oriental din Suceava, unde a desfășurat activitate didactică până în anul 1890, când s-a transferat la Gimnaziul Superior de Stat din Cernăuți. Începând cu anul școlar 1901/1902, a fost numit director la filiala Gimnaziului I din Cernăuți, dând dovadă de responsabilitate, de o atitudine colegială și apropiată față elevi și de o moralitate ireproșabilă, conform aprecierilor ministrului, dr. Gustav Marchet¹⁴⁹. Începând cu anul școlar 1905/1906, directorul filialei a avut în atribuții și chestiuni administrative, conform Ordinului ministerial nr. 4 880, din 2 iunie 1905¹⁵⁰.

Profesorul Theodor Bujor a fost numit, prin Hotărârea imperială din 10 august 1906, în baza raportului ministrului, dr. Gustav Marchet, nr. 27 327/25 iulie 1906, în funcția de director al Gimnaziului de Stat III din Cernăuți¹⁵¹. Theodor Bujor a fost decorat cu Crucea Ordinului Regal Român „Coroana României” și Medalia Jubiliară „Carol I” și a fost membru în Comisia pentru verificarea manualelor școlare și a textelor școlare scrise în limba română¹⁵². Totodată, în baza Ordinului ministerial nr.

¹⁴⁷ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVII, Dosar nr. 6, f. 84–88; Johann R. v. Kuparenko, *op. cit.*, p. 5.

¹⁴⁸ Johann R. v. Kuparenko, *op. cit.*, p. 7.

¹⁴⁹ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LIII, Dosar nr. 9, f. 9–10.

¹⁵⁰ Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905, p. 99.

¹⁵¹ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LIII, Dosar nr. 9, f. 8–12.

¹⁵² I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 22.

200, din 7 martie 1913, și a Hotărârii imperiale, din 6 martie 1913, directorului Bujor i-a fost acordat titlul de consilier guvernamental¹⁵³.

Profesorii gimnaziului au fost preocupați de pregătirea profesională, desfășurând o bogată activitate științifică, care a constat în participarea la diverse conferințe și publicarea de articole de specialitate în anualele gimnaziului. În anul școlar 1906/1907, directorul Bujor și profesorul Buga au participat la Congresul Igienei, organizat la Londra¹⁵⁴.

În primii ani de funcționare, personalul didactic era format în mare parte din suplinitori, însă, odată cu constituirea gimnaziului, s-a constatat o creștere a numărului cadrelor didactice calificate¹⁵⁵. La acest gimnaziu au activat mai mulți profesori români: Radu Sbiera, Ion Cuparenco, Dimitrie Țopa, Dumitru Vasilovici, Alexe Procopovici, Eusebie Tudan, Vasile Grecu și Emil Forgaci¹⁵⁶. La acest institut și-au desfășurat activitatea suplinitori și profesori din alte provincii ale imperiului, care au fost transferați la acest gimnaziu din motive disciplinare (de exemplu, cazul profesorului Hellmann). În același context, o situație negativă, de nerespectare a codului de deontologie profesională, a fost cazul profesorului Markus Wolfram, care a intervenit la examenul de maturitate în favoarea unei eleve private¹⁵⁷.

Pentru încurajarea frecventării institutului, elevii au beneficiat de ajutoare bănești și burse din partea Asociației „Împăratul Franz Josef”, în perioada cât a funcționat ca filială a Gimnaziului de Stat I¹⁵⁸. Înființarea, ca gimnaziu independent, a determinat întreruperea acordării de ajutoare elevilor de către Asociația „Împăratul Franz Josef”. Ca urmare, conducerea și corpul didactic au început să pună bazele unei asociații de ajutorare a elevilor, care a fost înființată prin Ordinul Guvernământului Bucovinei nr. 14 611, din 11 aprilie 1908. Aceasta a fost denumită Asociația de ajutorare a elevilor săraci și sânguincioși de la Gimnaziul de Stat III din Cernăuți

¹⁵³ IV. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 68.

¹⁵⁴ Johann R. v. Kuparenko, *op. cit.*, p. 12.

¹⁵⁵ *Ibidem*, p. 16; Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1903/1904, p. 101–102; Heinrich Klauser, *Schulnachrichten*, în „Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1905/1906 von Regierungsrat Heinrich Klauser, k.k. Gymnasialdirektor”, 1906, p. 81 (în continuare se va cita Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1905/1906).

¹⁵⁶ Mircea Grigorovița, *Învățământul în nordul Bucovinei (1775–1914)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1993, p. 63–64.

¹⁵⁷ *Liceul al III-lea al statului*, în „Viața nouă”, organ politic național popular, Cernăuți, anul II, nr. 95, 12/25 octombrie 1913, p. 6.

¹⁵⁸ Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1903/1904, p. 104–105; Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905, p. 97–99.

„Arhiducesa Marie Valerie I”¹⁵⁹. Directorul gimnaziului, Theodor Bujor, a acționat pentru strângerea de fonduri, publicând, în acest sens, în presa locală, un apel de solidaritate și de ajutorare a elevilor acestui institut de către părinții și prietenii acestora, semnalându-le că puteau face donații Societății „Maria Valeria”, întrucât mare parte dintre elevi erau săraci¹⁶⁰. Elevii cu o situație financiară precară, dar care obțineau rezultate școlare bune, au beneficiat de scutirea parțială sau totală a taxei de școlarizare. Totodată, elevii au beneficiat de burse și ajutoare acordate de diverse asociații, constând în distribuirea de îmbrăcăminte, manuale școlare, rechizite, tratament medical și accesul la băile publice din oraș. Elevii săraci au avut posibilitatea să fie găzduiți la Internatul băieților români „Împăratul Franz Josef”¹⁶¹ și au beneficiat de ajutoare din partea Societății „Școala Română”¹⁶².

În conformitate cu prevederile Ordinului ministerial nr. 19 097, din 15 septembrie 1890, a fost acordată o mare atenție îngrijirii corporale și sănătății elevilor, fiind incluse în programul de activitate a elevilor institutului diverse activități sportiv-recreative, precum: înotul, patinajul, mersul pe bicicletă, efectuarea de trasee montane și excursii în împrejurimi și diferite orașe ale Bucovinei, care au fost organizate în zilele de miercuri și sâmbătă¹⁶³. Elevii au beneficiat de acces gratuit și contra cost la băile publice din oraș și de control medical în fiecare sâmbătă, între orele 12.00–13.00, din partea medicilor școlari, dr. Arnold Flinker¹⁶⁴, dr. Moritz Vogel¹⁶⁵ și dr. Eugen Kobryanski¹⁶⁶, iar farmaciștii din oraș, Gregor și Füllenbaum, au acordat medicamente gratuite elevilor săraci¹⁶⁷. În anul 1903 au fost depistate cazuri de scarlatină la elevii cazați la Internatul de băieți români¹⁶⁸.

¹⁵⁹ Johann R. v. Kuparenko, *op. cit.*, p. 12; IV. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 43, 46.

¹⁶⁰ Teodor Bujor, *Apel la adresa părinților și prietenilor elevilor liceului III al statului*, în „Voința poporului”, organ poporal independent, anul VII, nr. 9, 1908, p. 2–3.

¹⁶¹ Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1903/1904, p. 107–108; Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905, p. 100–101.

¹⁶² I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 59.

¹⁶³ Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1903/1904, p. 107–108; Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905, p. 100–101.

¹⁶⁴ Prof. Dr. Johann R. v. Kuparenko, *op. cit.*, p. 11.

¹⁶⁵ S.A.N.I.C., *Fond Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LIV, Dosar nr. 8, f. 1–2.

¹⁶⁶ IV. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 65.

¹⁶⁷ Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905, p. 100; Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1905/1906, p. 80.

¹⁶⁸ Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1903/1904, p. 109.

Începând cu anul școlar 1910/1911, elevii claselor a VII-a și a VIII-a au frecventat, în conformitate cu prevederile Ordinului ministerial nr. 772, din 1 iulie 1910, cursul facultativ de exerciții de tragere, sub coordonarea ofițerilor de armată și a profesorilor de gimnastică ai gimnaziului, curs ce s-a desfășurat în fiecare sâmbătă după-amiaza¹⁶⁹.

La acest gimnaziu au fost organizate anual serbări cu ocazia zilei onomastice a împăratului Franz Josef (4 octombrie) și a împărătesei Elisabeth (19 noiembrie), a zilei de naștere a împăratului (18 august), precum și manifestări ocazionale cu prilejul unor evenimente. În acest sens, au fost organizate activități de comemorare a unor muzicieni, poeți și scriitori austrieci, germani și români (Mozart, Franz Grillparzer, Goethe, Schiller, Mihai Eminescu și Ion Creangă)¹⁷⁰.

De la înființarea gimnaziului s-a observat o creștere progresivă a numărului elevilor, la acest institut studiind elevi de diferite etnii și confesiuni. Astfel, dacă în primul an școlar 1906/1907, gimnaziul a fost frecventat, după limba maternă, de 514 de elevi, dintre care români – aproximativ 60%, germani (inclusiv evrei) – aproximativ 30%, polonezi – aproximativ 5%, ruteni, unguri, cehi – aproximativ 5%, în anul școlar 1913/1914 s-a constatat o cotă de participare de 903 de elevi, dintre care germani (inclusiv evrei) – aproximativ 55%, români – aproximativ 35%, polonezi – aproximativ 7%, ruteni, unguri, cehi, filipinezi, americani – aproximativ 3%. Din punct de vedere confesional, la acest gimnaziu au studiat, în anul școlar 1906/1907, elevi de confesiune greco-orientală (aproximativ 60%), mozaică (aproximativ 25%), romano-catolică (aproximativ 10%), greco-catolică (aproximativ 2%), evanghelică (aproximativ 2%), armeano-catolică (aproximativ 1%), iar în anul școlar 1913/1914, elevi de confesiune mozaică (aproximativ 45%), greco-orientală (aproximativ 40%), romano-catolică (aproximativ 12%), greco-catolică (aproximativ 2%) și evanghelică (aproximativ 1%)¹⁷¹.

¹⁶⁹ Theodor Bujor, *Schulnachrichten*, în „II. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1910/1911 von Theodor Bujor, k.k. Gymnasialdirektor, 1911, p. 56 (în continuare se va cita II. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1910/1911); III. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1911/1912, p. 51–52; IV. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 61–62.

¹⁷⁰ Galina Czeban, Elmar Lechner (coord.), *op. cit.*, p. 29; Jahresbericht des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1904/1905, p. 102; I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 15.

¹⁷¹ Gheorghe Palamarescu, *Date statistice*, în „Anuarul Liceului Statului No.1 «Aron Pumnul» în Cernăuți pe anii școlari 1921/1922 și 1922/1923”, 1924, p. 18.

Elevii au avut posibilitatea de documentare la biblioteca proprie a gimnaziului¹⁷², la acest institut existând cabinete de fizică, științele naturii, arheologie, istorie-geografie și colecții de materiale didactice pentru matematică, muzică și desen, precum și colecția de monede, care au contribuit la desfășurarea în condiții optime a activității didactice¹⁷³.

Rezultatele școlare au fost bune, fapt reflectat și de numărul mare de elevi care au obținut certificate de maturitate. La prima sesiune a examenului de maturitate, organizată în anul 1910, din 62 de elevi înscriși, au fost declarați admiși 61 de elevi (o cotă de promovabilitate de aproximativ 98,3%)¹⁷⁴. Numărul elevilor înscriși a scăzut în anii ulteriori, ajungându-se ca la sesiunea organizată la sfârșitul anului școlar 1912/1913 să fie înscriși numai 45 de elevi, fiind declarați admiși 36 de elevi (o cotă de promovabilitate de aproximativ 80%)¹⁷⁵. Cota medie de promovabilitate la examenul de maturitate în perioada 1910–1914 a fost de aproximativ 85%¹⁷⁶.

În timpul Primului Război Mondial, activitatea gimnaziului a fost suspendată. Profesorul suplinitor dr. Dimitrie Marmeliuc s-a refugiat, în anul 1915, în România¹⁷⁷, participând, în august 1916, la Congresul extraordinar al studenților din București, prilej cu care a contestat modul de guvernare a Monarhiei Habsburgice și repercusiunile negative ale acesteia asupra populației românești din Bucovina, precizând că numai soldații români pot schimba această stare de fapt, prin întregirea României. Aceste declarații au apărut în ziarul „Dimineața”, din 7 august 1916. În baza acestora a fost pus sub acuzarea de înaltă trădare de către autoritățile austriece, fiind suspendat din activitate¹⁷⁸.

Concluzionând, se poate afirma că existența unor disensiuni intercomunitare privind înființarea de gimnazii de stat, condiționarea impusă de stat comunităților locale de a asigura localul școlar, întreținerea acestuia și salarizarea personalului de serviciu, precum și imposibilitatea susținerii totale de către acestea a cheltuielilor

¹⁷² Johann R. v. Kuparenko, *op. cit.*, p. 4.

¹⁷³ I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 38–51.

¹⁷⁴ II. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1910/1911, p. 44–48.

¹⁷⁵ IV. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 53–55.

¹⁷⁶ I. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1909/1910, p. 58; II. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1910/1911, p. 48–49; III. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1911/1912, p. 41–44; IV. Jahresbericht des k.k. III. Staatsgymnasiums in Czernowitz, 1912/1913, p. 53–55.

¹⁷⁷ Eusebie Vicol, *Popas cu prilejul unei jumătăți de veac. 1886–1936*, în vol. *Lui D. Marmeliuc, Cernăuți, 1936*, p. 232.

¹⁷⁸ S.A.N.I.C., *Fond Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LIV, Dosar nr. 5, f. 17–20.

aferente, au tergiversat procesul de deschidere a școlilor secundare. În pofida acestor impedimente, se constată o dezvoltare importantă a rețelei gimnaziilor de stat în Cernăuți, aici fiind deschise trei institute: unul german (Gimnaziul de Stat I Cernăuți), unul germano-rutean (Gimnaziul Superior de Stat II Cernăuți) și unul germano-român (Gimnaziul de Stat III Cernăuți).